

**«ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ» ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ
ԴՊՐՈՑՈՒՄ**

ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ ՔԱՆԱՔԵՐԱՄ

ԳՊՀ դասախոս,
ԳՊՀ որակի ապահովման բաժնի մասնագետ
e-mail: q.hayrapetyan@gsu.am

ՍԱՂԱԹԵԼՅԱՆ ՄԵՐԻ

Հոլաքար գյուղի թիվ 1 միջնակարգ դպրոցի
դաստիարակչական աշխատանքների կազմակերպիչ
e-mail: saghatelyan.vigen82@mail.ru

Հողվածում քննարկվում է << հանրակրթական դպրոցներում «Հայոց Եկեղեցու պարմություն» առարկայի դասավանդման անհրաժեշտության հարցը: Քննվում և վերլուծվում են առարկայի բովանդակությունը, դասավանդման հետ կապված կողմ և դեմ մոդեռնումները, ինչպես նաև այն հարցը, թե ինչ որակավորում ունեցող մասնագետների կողմից և ինչ մեթոդներով պետք է դասավանդվի առարկան:

Բանապի բառեր՝ «Հայոց Եկեղեցու պարմություն», ազգապահանություն, հանրակրթություն, դասավանդման ժամանակակից մեթոդներ:

Ուսումնասիրելով հայ ժողովրդի պատմությունը՝ նրա գրեթե բոլոր էջերում տեսնում ենք, թե ինչ կարևոր և անփոխարինելի դերակատարում է ունեցել Հայ առաքելական Եկեղեցին իր ժողովրդի կյանքում: Քրիստոնեության ուսմունքը քարոզելուց, տարածելուց ու պահպանելուց զատ Հայ առաքելական Եկեղեցին իր վրա է վերցրել նաև ազգապահան, ազգային-ազատագրական, կրթական, մշակութային տարաբնույթ հարցերի ու խնդիրների լուծման նվիրական գործը: Այն բոլոր ժամանակներում պայքարել, կյանքի ու մահվան կոհիվ է տվել երկիրն ու ազգը պահպանելու համար, իսկ հայ հոգևորականն իր կերպարով օրինակ է ծառայել իր ժողովրդին, ոգեկոչել՝ պահելու, պահպանելու սուրբ հավատքը, երկիրը, ազգային մշակույթը, գիրը, գրականությունը:

Դարեր շարունակ հայի կերպարը հղել ու կերտել է Հայ առաքելական Եկեղեցին՝ նրա մեջ սերմանելով յուրահատուկ հոգևոր աշխարհայացք և մշակույթ: Պատահական չէ, որ օտարները մեզ ճանաչում են հավատով՝ որպես ավանդապաշտ

ու խաչապաշտ, բնույթով՝ ստեղծարար ու տաղանդավոր, գործով՝ արարող ու շինարար ազգի...¹:

Ենելով վերը նշվածից՝ ժամանակակից հայկական դպրոցում կարևորվում է հայոց եկեղեցու պատմության դասավանդումը:

Հայաստանի Հանրապետության 1991թ. սեպտեմբերի 23-ի անկախացումից հետո հանրակրթության համակարգում աստիճանաբար տերի են ունենում արդի կրթական պահանջներին համապատասխան բարեփոխումներ, որոնք միտված էին ոչ միայն կրթության որակի և արդյունավետության բարձրացմանը, այլև ազգապահանությանը, ազգային գիտակցության բարձրացմանը և սերունդներին հայրենասիրական գաղափարներով դաստիարակելուն: Կատարված բարեփոխումների արդյունքում հանրակրթական դպրոցներում ներմուծվում են նոր առարկաներ, որոնցից մեկն էլ «Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկան:

«Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկան դպրոցների առարկայացանկ է մտել 2003 թվականից՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի և Նախկին վարչապետ Անդրանիկ Մարգարյանի 2002թ. օգոստոսի 22-ի համաձայնագրով², ըստ որի՝ 2002թ. սեպտեմբերից մինչև 2004թ. սեպտեմբերի 1-ը աստիճանաբար Հայ առաքելական եկեղեցու պատմության առարկան պետք է մտներ հանրակրթական հիմնական և ավագ դպրոցների դասարանների ուսումնական պլան: Ըստ համաձայնագրի՝ հանրակրթական հիմնական և ավագ դպրոցների դասարաններում պետք է իրականացվեր Հայ առաքելական եկեղեցու պատմության դասավանդում, քանի որ կարևորվում էր Հայ առաքելական եկեղեցու դերը հայոց պետականության զարգացման և ամրապնդման գործում, ինչպես նաև հայ ժողովրդի հոգևոր, կրթամշակութային կյանքում և ազգապահապանման գործում նրա ունեցած բացարկ նշանակությունը³:

«Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկան առաջին փուլում հանրակրթական դպրոցական համակարգ ներմուծվում է փորձնական, իսկ ավելի ուշ՝ սկսած 2005 թվականից, այն մտնում է պետական պարտադիր առարկայացանկ⁴՝ 4-10-րդ (այժմ՝ 12-ամյա կրթական համակարգում՝ 5-11-րդ) դասարանների ուսումնական ծրագրով:

Առարկայի դասավանդումը դպրոցական կրթական համակարգում հանրության կողմից միանշանակ ընդունվեց: Այն քննարկումների և քննադատությունների մեջ այլք բարձրացրեց: Հասարակությունը և մտավորականությունը երկփեղկվեց երկու

¹Հայ առաքելական Ս. Եկեղեցի Արքարատյան հայրապետական թեմ <http://www.holytrinity.am/posts/view/1382>

²Համաձայնագրի Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Հայաստանյաց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու միջև http://www.gov.am/u_files/file/kron/1d%20Hamadzaynagir.pdf

³Նոյն տեղում:

⁴Հայաստանի կրոնները <http://www.religions.am/files/8860/library/legal/L013.pdf>

հակադիր հարցադրումների միջև՝ արդյո՞ք առարկան պետք է դասավանդվի դպրոցում թե՞ ոչ:

Լրատվամիջոցներում, մամուլում ակտիվ քննարկումների արդյունքները ցույց են տալիս, որ մասնագետների մի մասը պնդում է, որ առարկան շատ կարևոր է և անպայման պետք է մտնի հանրակրթական դպրոցների առարկայացանկ, իսկ մյուս մասը դեմ է նշված կարծիքին՝ առաջ քաշելով հակադիր հիմնավորումների: Ըստ այդ հիմնավորումների՝ «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» դասագրքի բովանդակությունը հաճախ աստվածաշնչան տեքստի վերարտադրություն է և առարկայի անվան տակ իրականացվում է քրիստոնեության քարոզություն՝ սերմանելով անհանդուրժողականություն այլ կրոնների նկատմամբ¹, այսինքն՝ առարկայի բովանդակությունը ոչ թե Եկեղեցու պատմություն է, այլ քրիստոնեական հավատքի քարոզություն:

Ըստ փորձագետների համար «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկայի դասագրքերը առավելապես ազգակենտրոն բնույթ ունեն՝ քան անձնակենտրոն: Պարտադիր դասավանդումն էլ ունահարում է այլ կրոնների հետևորդների իրավունքները²:

Ինչպես գիտենք, Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցության կազմակերպության անդամ պետությունները ճանաչել են Տուլերյի ուղենշային սկզբունքները³ իրքև ԵԱՀԿ անդամ երկրների համար հանձնարարական բնույթ ունեցող փաստաթույթ: Հայաստանը, դեռևս 1992 թվականից լինելով ԵԱՀԿ անդամ պետություն, ևս պետք է հետևի Տուլերյի ուղեցույցին, որի համաձայն՝ կրոնների ուսուցումը պետք է համապատասխանի մարդու իրավունքների հիմնական չափանիշներին⁴: Ըստ այդ սկզբունքների՝ դպրոցում պետք է դասավանդվի ոչ թե կրոն, այլ կրոնի պատմություն, առարկան չպետք է մեկ կրոնի քարոզ տանի, ինչպես նաև

¹ <https://www.aravot.am/2014/06/14/470780/?fbclid=IwAR2XLrCJw7U7qcNMCApC8XPMCH7>

² <https://journalist.am/archives/6430>

³ Տուլերյի սկզբունքների նպատակն է աշխարհի առող կրոնական բազմազանության և հասարակական վայրերում կրոնի առող դերի ըմբռնման խթանումը: Դրա բանական հիմնավորման հիմքը համարվում են երկու հիմնական սկզբունքներ. առաջինը յուրաքանչյուրի կրոն և հավատք ազատ դավանելու իրավունքն է, երկրորդը՝ կրոնների և հավատքների ուսուցումը կարող է նվազեցնել վնասակար տարակարծություններն ու կարծրատիպերը: Սկզբունքները բացառապես կենտրոնանում են կրթական մոտեցումների վրա, որոնք ապահովում են տարրեր կրոնների և հավատքների մասին ուսուցումը, որը տարրերվում է առանձին կրոնի կամ հավատքի ուսուցման մոտեցումներից: Դրանք նաև նպատակ ունեն առաջարկելու այնպիսի չափորոշիչներ, որոնք պետք է հաշվի առնվեն այն ժամանակ, եթե ուսուցանվում են կրոններ ու հավատքներ: Ուղեցույցին սկզբունքները նախատեսված են ոչ միայն կրթական գործով գրավողների, այլև օրենսդրական մարմինների, ուսուցիչների, կրթության նախարարության, մասնավոր և կրոնական դպրոցների վարչակազմի ու ուսուցիչների համար՝ երաշխավորելով տարրեր կրոնների և հավատքների արդար ու հավասարակշիռ ուսուցման իրականացումը:

⁴ Հայաստանի կրոնները

<http://www.vf.religions.am/arm/documents/international/Թուլերյի-ուղեցույցին-սկզբունքները>

ծնողը պետք է իրավունք ունենա իրաժարվելու, որ իր երեխան մասնակցի այդ դասընթացին¹:

Այսահիտվ՝ այն փորձագետները, ովքեր դեմ են առարկայի դասավանդմանը, պնդում են, որ «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկան հակասում է Տոլեդոյի սկզբունքներին, ինչպես նաև առարկայի բովանդակությունը չի համապատասխանում անվանմանը, իսկ առարկայացանկում ներառված թեմաները աշակերտները ուսումնասիրում են «Հայոց պատմություն», «Հայ գրականություն», «Մայրենի» առարկաների դասագրքերում, ուստի անհրաժեշտություն չկա աշակերտներին ծանրաբեռնել ևս մեկ առարկայով: «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկան պետք է հանվի դպրոցների պարտադիր առարկայացանկից և դառնա ընտրովի:

Փորձագետների մյուս խոմքը, դեմ արտահայտվելով վերը նշված տեսակետներին, պնդում է, որ «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկան շատ կարևոր է մատադ սերնդի կրթության և դաստիարակության հարցում և որպես պարտադիր հանրակրթական առարկա այտոք է դասավանդվի դպրոցներում:

Դեմ յինելով «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկան պարտադրանք որակող տեսակետին՝ նշենք, որ հայ ժողովուրդը 301թ. առաջսօր ունի մեկ պետական կրոն՝ քրիստոնեությունը, ու մեկ Եկեղեցի, և այժմեական աղանդավորական բազում խմբերի առկայությունը, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության ոչ բարյացակամ մահմեդական հարևանների առկայությունը, որոնք սպառնում են ոչ միայն Հայ առաքելական Եկեղեցուն, այլև ազգային ինքնության պահպանմանը, ուստի առարկայի դասավանդումը դպրոցում դառնում է խիստ կարևոր և անհրաժեշտ:

«Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկան ոչ միայն Հայ առաքելական Եկեղեցու, այլև քրիստոնեության պատմությունն է, իսկ քրիստոնեությունն ու Եկեղեցին կազմում են մեկ անբաժան միասնություն: Առարկան ուսուցանում է, թե ինչ ճանապարհ է անցել Հայ առաքելական Եկեղեցին, ինչ դեռ է ունեցել հայ ժողովորի կյանքում ու նրա պատմության մեջ, ինչ ծիսական կարգեր, տաղավար տոններ, խորհրդիներ կան Եկեղեցական տոնացույցում, ինչպես պետք է դիմեն հոգևորականներին և այլն: Մի խորքով՝ Հայոց Եկեղեցու պատմության դասագրքերից երեխան ստանում է այնպիսի գիտելիքներ, որոնք նրան անհրաժեշտ են որպես հայ քրիստոնյայի, Հայաստանի Հանրապետության հայրենասեր քաղաքացու:

«Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկայի ներմուծումը կրթական համակարգ սահմանվում և կարգավորվում է օրենքով:

ՀՀ 1995թ. ընդունված հայ ժողովորի մայր օրենքով՝ Սահմանադրությամբ, ամրագրվում է. Եկեղեցին անջատ է պետությունից: Հայաստանի Հանրապետությունը ճանաչում է Հայ առաքելական Եկեղեցու՝ որպես ազգային Եկեղեցու բացառիկ

¹ Նոյն տեղում:

առաքելությունը հայ ժողովրդի հոգևոր կյանքում, նրա ազգային մշակույթի զարգացման և ինքնության պահպանման գործում¹:

1999թ. մայիսին ընդունված «Կորթության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի 3-րդ կետում ասվում է. «Հայաստանի Հանրապետության կրթական համակարգը նպատակատիղված է հայ ժողովրդի հոգևոր և մտավոր ներուժի ամրապնդմանը, ազգային և համամարդկային արժեքների պահպանմանն ու զարգացմանը: Այդ գործին իր նպաստն է բերում նաև Հայ առաքելական Եկեղեցին»²:

2005թ. սահմանադրական բարեփոխումներից հետո՝ 2007թ. փետրվարի 22-ին, Ազգային ժողովն ընդունեց «Հայաստանի Հանրապետության և Հայ առաքելական սուրբ Եկեղեցու հարաբերությունների մասին» օրենքը, որտեղ հոդված 8-ում (Հայաստանյաց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու դերակատարությունը կրթական ոլորտում) ամրագրվեց, որ Եկեղեցին իրավունք ունի մասնակցելու պետական կրթական հաստատություններում «Հայ Եկեղեցու պատմություն» առարկայի ուսումնական ծրագրի և դասագրքի մշակմանը, այն դասավանդող ուսուցիչների որակավորման պահանջների սահմանմանը և դպրոցներին ներկայացնելու այդ ուսուցիչների թեմանձությունները, ինչպես նաև պետությունը երաշխավորում է կրոնական կրթության իրավունքի իրացումը՝ կամավորության հիման վրա³:

«Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկայի դասավանդման խնդրի վերաբերյալ հնչող հարցերի պատասխանը տալիս է ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության կողմից հաստատված Հանրակրթության պետական չափորոշիչը⁴, որտեղ գրված է. «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկայի նպատակները, ըստ Էտիթյան, պահպանում են հանրակրթության աշխարհիկ բնույթը, ինչպես օրինակ՝ «Ճևավորելու հայրենիքի, պետության և հասարակության առջև պարտքի գիտակցություն, սեփական արարքների նկատմամբ պատասխանատու կեցվածք ունենալու պահանջը, ինչը քաղաքացիական հասարակության զարգացման էական այսման է»⁵: Առարկայի նպատակը աճող սերնդի հոգևոր-ազգային նկարագիրն ամբողջացնելն է, ինչպես նաև նրան ազգային և համամարդկային հիմնարար արժեքներին հաղորդակից դարձնելը⁶: Թեև դասագրերում նյութերի մեծ մասն ունի կրոնական բովանդակություն, սակայն դրանք պատրաստվել և շարադրվել են գիտամանկավարժական տեսանկյունից՝ առանձնակի կարևորելով կրթադաստիարակչական նշանակությունը: Առարկան ամբողջացնում է ինչպես հայագիտական առարկաների՝ Հայոց

¹ ՀՀ Սահմանադրություն <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID>

² ՀՀ օրենքը կրթության մասին <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=120940>

³ ՀՀ օրենքը Հայաստանի Հանրապետության և Հայաստանյաց առաքելական սուրբ Եկեղեցու հարաբերությունների մասին https://www.gov.am/u_files/file/kron/ekeghечи.pdf

⁴ Հայկական կրթական միջավայր պաշարների տեմարան <https://lib.armedu.am/resource/2176>

⁵ <https://bavnews.am/%D5%B4%D5%BF%D5%A1%D5%B0%D5%B8%D5%A3%D5%B8%D6>

⁶ Դանդաղական Վ. և ուրիշներ, Մեթոդական ձեռնարկ ուսուցիչների համար, Երևան, 2014, էջ 4:

պատմության, Հայոց լեզվի, Հայ գրականության, այնպես էլ «Համաշխարհային պատմություն» առարկայի և մշակույթի հետ կապված հարցերի շրջանակը¹:

Հայոց եկեղեցու պատմության ուսումնասիրությունը, որը ներկայացվում է դասընթացի բովանդակության շրջանակներում, ապահովում է աշխարհիկ կրթություն՝ կոնկրետ էթնոմշակութային, էթնոդավանական և քաղաքակրթական ուղղվածության կրոնագիտական կրթության տեսակ: Դասընթացը կազմված է գիտամանկավարժական հիմնարար սկզբունքների՝ նյութի մատչելիություն, տարիքային համապատասխանություն, գիտամեթոդական բազմազանություն, պահանջների հիման վրա²: Զափորոշչում նշվում է նաև, որ «Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկան պարտադիր է ՀՀ բոլոր հանրակրթական հաստատությունների սովորողների համար՝ անկախ ազգային և կրոնական-դավանական պատկանելությունից³:

«Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկայի դասավանդումը ժամանակակից հայկական դպրոցում բովանդակային առումով և ըստ թեմատիկ պլանի բաշխվում է հետևյալ կերպ:

1. 5-րդ դասարանի դասընթացը աշակերտներին ծանոթացնում է Աստվածաշոնչ մատյանին, աշխարհի ստեղծման, ջրհեղեղի, Բարելոյան աշտարակաշխնության, ժողովուրդների առաջացման մասին աստվածաշնչան պատմություններին, ինչպես նաև Հիսուս Քրիստոսի կյանքին ու գործունեությանը⁴:

2. Հայոց եկեղեցու պատմության առավել կարևոր դրվագների, տոնների ու խորհրդների, քրիստոնեական բարոյական արժեքների, քրիստոնեական եկեղեցու հիմնական ուղղությունների մասին նյութերը ամփոփված են 6-րդ դասարանի դասագրքում: Այս դասընթացի միջոցով աշակերտները ստանում են նաև ճանաչողական գիտելիքներ Հայ Առաքելական եկեղեցու վերաբերյալ⁵:

3. 7-րդ դասարանում ներկայացվում է հայոց հին հավատալիքների և շրջակա երկրների մինչքրիստոնեական կրոնների, քրիստոնեության տարածման, Հայաստանում քրիստոնեության՝ պետական կրոն հոչակման, Հայոց եկեղեցու կառույցի ձևավորման ու ամրապնդման, պետության և եկեղեցու միջև եղած հարաբերությունների մասին պատմությունը⁶:

¹ՀՀ կրթության, գիտության, կրթության, սպորտի և մշակույթի նախարարություն <https://escs.am/am>

²ՀՀ ԿԳ նախարարի կողմից հաստատված՝ Հանրակրթական հիմնական դպրոցի և ավագ դպրոցի «Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկայի չափորոշիչներ և ծրագրեր (№ 1075-Ա/Ք 06.09.2013, № 709_Ա/Ք 17.07.2012)

³«Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկայի չափորոշիչ
<http://www.aniedu.am/school/standartsaprograms.html>

⁴Ղանդիշյան Վ. և ուրիշներ, Հայոց եկեղեցու պատմություն, Դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 5-րդ դասարանի համար, Ե., 2014, էջ 5-90:

⁵Նազարյան Ա. և ուրիշներ, Հայոց եկեղեցու պատմություն, Դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 6-րդ դասարանի համար, Ե., 2014, էջ 5-85:

թյունների, տիեզերական ժողովների, քրիստոնեական այլ Եկեղեցիների հետ Հայոց Եկեղեցու հարաբերությունների պատմությունը¹:

4. 8-9-րդ դասարանների դասագրքերում ներկայացված է Հայոց Եկեղեցու պատմությունը՝ սկսած IX դարից մինչև մեր օրերը²:

5. Իսկ վերջին երկու դասագրքերի (10, 11-րդ դասարաններ) ուղղվածությունը մի փոքր այլ է. այստեղ տրվում են գիտելիքներ քրիստոնեական բարոյագիտության, քրիստոնեական-ազգային արժեքների համակարգի և մշակույթի մասին³:

Այսախով՝ հիմնական դպրոցի դասագրքերում (5-9-րդ դասարաններ) ներառված են թեմաներ, որոնք միտված են ծանոթացնելու քրիստոնեության հոգևոր, բարոյական, արժեքային համակարգի հիմունքներին և դրանց հաղորդակից դարձնելու միջոցով սովորողների մեջ սերմանելու բարություն, ընկերասիրություն, հավատարմություն, ծևավորելու հայրենիքի, պետության և հասարակության առջև պարտքի գիտակցություն, սեփական արարքների նկատմամբ պատասխանատու կեցվածք, ազգային ավանդույթների, տոների հանդեպ հարգանք, գիտելիքներ հաղորդելու Հայոց Եկեղեցու համակարգված պատմության, քրիստոնեական ռամունքի վերաբերյալ, ընդգծելու ընտանեկան և հասարակական կյանքում իրավունքների և պարտականությունների փոխկապվածության, քաղաքացիական հասարակության մեջ իրավունքների և պարտականությունների գիտակցման նշանակությունը, կարևորելու հոգևոր-ազգային կառուցի դերը հայոց պատմության մեջ:

Ավագ դպրոցում (10, 11-րդ դասարաններ) կրթությունը միտված է՝ սովորողի մոտ ծևավորելու մշակութաբանական գիտելիքներ հայոց ավանդական արժեքների, հոգևոր-ազգային մշակույթի վերաբերյալ, հոգևոր-ազգային մշակույթի պատմական տարածության մեջ նպաստելու անհատի ինտեգրմանը, որը նպաստելու է նրա պատմական գիտակցության ծևավորմանը, սովորողներին պատրաստելու է հետագայում հայագիտական կրթություն ստանալու և համապատասխան մասնագետ դառնալու ուղղությամբ⁴, առարկան օգնում է նաև ընկալելու արևմտյան, մասնավորապես՝ համաեվրոպական կյանքի շատ արժեքներ, որոնք նոյնպես կապված են քրիստոնեության հետ⁵:

¹ Ղանդիշան Վ. և ուրիշներ, Հայոց Եկեղեցու պատմություն, Հանրակրթական դպր. 7-րդ դաս. դասագիրք, Ե., 2018, էջ 5-99:

² Ղանդիշան Վ. և ուրիշներ, Հայոց Եկեղեցու պատմություն, Հանրակրթական դպր. 8-րդ դաս. դասագիրք, Ե., 2018, էջ 5-8; Ղանդիշան Վ. և ուրիշներ, Հայոց Եկեղեցու պատմություն, Հանրակրթական դպր. 9-րդ դաս. դասագիրք, Ե., 2018, էջ 5-108:

³ Ղանդիշան Վ. և ուրիշներ, Հայոց Եկեղեցու պատմություն, Հանրակրթական դպր. 10-րդ դաս. դասագիրք, Ե., 2013, էջ 5-124; Ղանդիշան Վ. և ուրիշներ, Հայոց Եկեղեցու պատմություն, Հանրակրթական դպր. 11-րդ դաս. դասագիրք, Ե., 2013, էջ 5-156:

⁴ <https://hetq.am/hy/article/100545>

⁵ Ղանդիշան Վ. և ուրիշներ, Հայոց Եկեղեցու պատմություն, 10-11 դասարաններ, Մեթոդական ծեռնարկ ուսուցիչների համար, Ե., 2013, էջ 151-153:

«Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկայի դասավանդման հիմնախնդրին է վերաբերում նաև այն, թե դպրոցում առարկան ինչպիսի մասնագետի կողմից է դասավանդվում: Ըստ պետական չափորոշչի՝ առարկայի դասավանդումը պահանջում է համապատասխան մասնագետի՝ կրոնագետի, կրոնագետ պատմաբանի առկայություն: Սակայն, ցավոք, այսօր դպրոցում դժվար է գտնել համապատասխան որակավորմամբ մասնագետներ: Այդ իսկ պատճառով առարկայի դասավանդումը վստահվել է պատմության, օտար լեզվի, ֆիզկոլուսուրայի, հայոց լեզվի և գրականության ուսուցիչներին, որոնց մի մասը սկզբնական շրջանում անցել են վերապատրաստումներ, իսկ հետագայում վերապատրաստման գործընթացը մատնվել է անուշադրության: Արդյունքում առարկան դպրոցում տրվում է այն ուսուցիչներին, որոնց ժամաքանակը համեմատաբար քիչ է: Հետևաբար «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկան դպրոցներում դասավանդում են ոչ մասնագետ մանկավարժները: Սա թերևս խնդրի ամենակարևոր և միևնույն ժամանակ ամենախոցելի կետն է, քանզի չի կարելի կարծել, թե կրոնագիտությունն ու Եկեղեցագիտությունն այնքան պարզունակ ոլորտներ են, որ դրանք կարելի է վստահել ոչ մասնագետների: Դրանք գիտության առանձին ճյուղեր են, որոնք ունեն իրենց գիտական առանձնահատկություններն ու դասավանդման յուրահատուկ մեթոդիկան: Հնարավոր է, որ դասավանդող մասնագետները որոշակի տեղեկություններ ունենան Եկեղեցու պատմությունից, բայց նրանք չիմանան, չտիրապետեն առարկայի մեթոդաբանությանը, լավ չպատկերացնեն, թե ինչ է կրոնական անվտանգությունը, քարոզչությունը և այսպես շարունակ: Բացի այդ, գրեթե ամեն դասի ընթացքում աշակերտների կողմից դասավանդողին տրվում են հոգեբանական, փիլիսոփայական, կրոնական բնույթի տարբեր հարցեր, որոնց պատասխանելու համար անհրաժեշտ է մասնագիտական խոր և լիարժեք իմացություն:

Սուազ քաշելով «Հայոց Եկեղեցու պատմություն» առարկան դպրոցներում դասավանդող մասնագետների ճիշտ ընտրության հարցը՝ միանշանակ պնդում ենք, որ այն պետք է դասավանդի աստվածաբանը, կրոնագետը կամ պատմաբանը, քանզի հայոց Եկեղեցու պատմությունը հարակից է հայոց պատմությանը և կազմում է նրա մի մասը: Ուստի համապատասխան մասնագետի բացակայության դեպքում, կարծում ենք, այն իրավունք ունի դասավանդելու գոնե պատմության ուսուցիչը:

Ոչ մասնագետի կողմից առարկայի դասավանդումը ևս կարող ենք համարել այն բազմաթիվ պատճառներից մեկը, գուցե ամենահիմնավորը, որ երեխան հանրակրթական դպրոցում չի ստանում կամ թյուր գիտելիքներ է ստանում առարկայի վերաբերյալ: Առարկայի թերի կամ սակավ իմացության մասին է փաստում նաև փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Պ. Բարսեղյանը: «Վերջին տարիների դասավանդման փորձը ցոյց է տալիս, որ բուհերի երկրորդ կուրսի ուսանողների (հիմնականում այս կուրսերում է դասավանդվում առարկան) ճնշող մեծամասնությունը կամ չի տիրապետում կրոնի վերաբերյալ տարրական գի-

տելիքների, կամ ոնի խիստ մոտավոր պատկերացումներ: Այստեղ թերևս կարելի է նշել հանրակրթական դպրոցների ոչ լիարժեք աշխատանքը...»¹, - նշում է նա:

Թեմային առնվազու հիմնախնդիրներից մեկն է նաև առարկան դասավանդելիս մանկավարժական մեթոդների ճիշտ կիրառումը: Անդրադառնալով «Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկայի դասավանդման մեթոդիկային՝ պետք է նշել, որ շատ դպրոցներում առարկայի դասավանդումը, մեր կարծիքով, վերածվել է քարոզչության, ինչը և՛ ճիշտ է, և՛ սխալ: Ճիշտ է, եթե մասնագետը արողջությամբ տիրապետում է առարկային, Հայ առաքելական եկեղեցու քրիստոնեական գաղափարախոսության հիմնական սկզբունքներին: Միայ է, եթե ուսուցչը թերի գիտելիքներով փորձում է «բռնանալով» ուսուցանել առարկան՝ առանց գիտակցելու նրա կարևորությունը ազգի և պետականության պահպանման գործում: Սովորողին նյութը պետք է փոխանցվի օբյեկտիվ կերպով՝ ուսուցչի կողմից գիտակցված, հմուտ մանկավարժական աշխատանքի արդյունքում: Ուսուցչը չպետք է բացառի, որ առարկայի դասավանդման ընթացքում կյննեն ոչ քրիստոնյա՝ այլ հավատքի, ուսմունքի պատկանող աշակերներ, որոնց հետ աշխատանքը պետք է տարվի առավել զգույշ, մտածված և ճիշտ կերպով: Դասավանդման ընթացքում ուսուցչը պետք է հարգի բոլոր աշակերտների կրոնական կողմնորոշումը:

Այսպիսով՝ դասի արդյունավետության բարձրացման համար չափազանց կարևոր է դասավանդման մեթոդապես ճիշտ կազմակերպումը, մեթոդական տարրեր հնարների կիրառումը, որոնք կօգնեն սովորողին ընկալելու և յուրացնելու առարկայի նպատակը և թեմայի բովանդակությունը²: Ուսուցչների համար նախատեսված մեթոդական ծեխնարկներում առաջարկվում է կիրառել տարրեր մեթոդներ՝ նոր նյութի հաղորդում, համակցված դաս, ուսուցման խոսքային (պատում, ընթերցում, հաղորդում, զրուց, երկխոսություն), զննական (նկարների դիտում, ցուցադրում և այլն), գործնական մեթոդներ, վերարտադրական և պրոբեմային շարադրանքի մեթոդներ և այլն:

Ամփոփելով հոդվածը՝ հանգում ենք այն եզրակացության, որ միանշանակ պետք է բացառել առարկայի դրսաբերումը դպրոցական պարտադիր առարկայացանկից, սակայն միևնույն ժամանակ չպետք է աշքաթող անել այն թերություններն ու բացթողումները, որոնք խոչընդոտում են առարկայի ճիշտ դասավանդմանը և մատուցմանը, ինչպես նաև ժամանակակից հայ հասարակության կողմից առարկայի նպատակների ճիշտ ընկալմանը:

¹ Տե՛ս Բարսեղյան Պ., << բուհերում «Կրոնների պատմություն» առարկայի դասավանդման մի քանի հարցեր, Աստվածաբանության ֆակուլտետ, Տարեգիրք 2015, Ե., 2015, էջ 148-149:

² Պապոյան Հ., Պատմության դասավանդման մեթոդիկան դպրոցում, Ե., 2013, 304 էջ:

ISSUES OF TEACHING ARMENIAN CHURCH HISTORY AT SCHOOL

HAYRAPETYAN KANAKARA

GSU Lecturer,

Specialist at GSU Quality Assurance Department

SAGHATELYAN MERI

Organizer of Education Activities at

Zolakar Secondary School № 1

The purpose of the article is to present the importance of teaching “Armenian Church History” subject at comprehensive schools, to analyze and discuss pros and cons of teaching the subject, the content of the subject, what qualification the specialists should have and what methods should be used to teach subject.

Keywords: Armenian Church History, ethno-conservation, general education, modern methods of teaching.

ПРОБЛЕМА ПРЕПОДАВАНИЯ “ИСТОРИИ АРМЯНСКОЙ ЦЕРКВИ” В ШКОЛЕ

АЙРАПЕТЯН КАНАКАРА

Преподаватель ГГУ,

Специалист отдела по обеспечению качества ГГУ

МЕРИ САГАТЕЛЯН

Организатор воспитательных работ средней школы № 1 села Золакар

В статье рассмотрен вопрос о необходимости прохождения предмета “История Армянской церкви” в общеобразовательных школах РА, обсуждены и проанализированы все “за” и “против”, связанные с обязательностью преподавания этой дисциплины, а также содержание предмета, специалистами какой квалификации и какими методами должен преподаваться предмет.

Ключевые слова: “История Армянской церкви”, сохранение нации, общеобразовательный, современные методы обучения.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 28.08.2020թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 04.10.2020թ.: